

de l'oli e de les cebes, e un poch de pa torrat banyat ab vinagre e --- destempra-ho ab la let e passa-ho per una bromadora ---» (BSCC xvi, 174); cf. «ab una esbromadora levaràs les cosquetes de l'oli» en l'*Art de Coch* de Robert de Nola (mj. S. xv), «fets la pasta ben clara que pusqua pasar espertament per una bromadora» en les *Flos de les Medecines* del mateix temps, cites d'*AlcM*. —⁶ Cinc testimonis en els publicats per Serrano y Sanz, com «dos collares e una bromadera de fierro», «dos bromaderas, dos sartanes ---» en els dos més antics (BRAE II, 343, 710 i ss.; III, 360; IV, 210). —⁷ En els *Apicii excerpta a Viuidario* p. p. M. Ihm en l'*ALLG* xv, 67.46, i que segons aquest es conserven en un ms. del S. VII (potser fins de data anterior, encara que posteriors al S. IV), una recepta culinària mana «ofellas assas; exbromabis diligenter et in sartagine mittis; friges inogaru (= oenogaru 'salsa de peix salat i vi'); postea, simul cum ipsu inogaru inferes et piper aspargis» i un glossador ho explica com «mundare et purgare». Ens sembla una ante-visió d'aquella cuina aragonesa del S. XIV on hem vist també les bromaderas col·laborant amb les sartanes. —⁸ En el basc biscaí *ezpanak bisustu* són «los labios espumajosos», adjectiu que deriva del bisc. i guip. *bisuts*, que ultra «espumajo» i «remolino o ventisca de agua, viento, nieve» és «cerrazón, temps sombre»; i aquest i *bisots* «aire helado, bise» (Azkue) són també «pulverización, nubecilla de agua que levantan las olas, por efecto del viento» (doncs, cpts. del bc. *auis* «poussière, cendre» amb el fr. *bise* 'vent gelu'): ara bé aquest polsim de bromera marina és el que en francès es diu *embrun* (*ximecs* a la nostra Costa de Llevant) i aquest és un derivat d'*embrumer* 'omplir de broma o boira'. D'altra banda el gr. ἀφρός 'bromera, escuma' (d'on el cpt. Ἀφροδίτη 'la que emergeix de l'escuma marina') sembla ser indoeur. ἄβηρος que alterna apofònicament amb ll. *imber* 'pluja' i, sense l'amplificació radical en -r-, amb el gr. νέφος 'boira', scr. *nabhah*, ll. *nebula* id. —⁹ «Una loça, e una esbromadora, una grailla ---», a. 1373 (MiretS, *TemplH*, p. 556); «una loça e una sbromadora de cuyna», doc. de Cervera del mateix any (BABL VI, 200); *esbromadora*, Rib. d'Ebre (Aràbia, *MiscFolk.*, 165). —¹⁰ «En vista que l'embrumament de nas i de cap no em passava, he fet una suada ---», escriu PCoromines en una carta familiar de 1903.

BRONC, rar i d'extensió purament local en la muntanya catalana, mot substantiu en el sentit de 'broc d'arbre o tros de soca boscan', un poc més estès en les llengües romàniques veïnes, que sembla resultant d'un creuament entre el ll. vg. BROCCUS 'BROC de planta' i el ll. TRUNCUS 'tronc'. □ I.^a doc.: S. XIV, Narcís Franch, però a penes torna a aparèixer.

En la traducció del *Corbatxo* boccaccesc feta en el S. XIV per N. Franch: «me parec hèsser estat lextat en una sollicitud de sarta aspra closa, plena de salvatges plantes de pru<n>yons e de bronchs, sense camí o

via alguna» (BDLC XVII, 14); text de bell i genuf llenguatge i lèxic catalans, sense més que una hàbil i moderada imitació —i més aviat només estilística— de la prosa elegant del seu model italià, i publicat amb totes les garanties per Moll (després d'haver estat ja llegit i extractat per Aguiló), que entén el mot com «tros de soca que surt de terra»; convenien aquestes garanties, perquè quasi podem dir que es tracta, en català, d'un hapax; solament reapareix en una altra trad. de Boccaccio, la del *Decameron* (també citada en *AlcM*): «ab morros e bronchs e mermolaments de sa muller», on pot no ser més que una elevació del mateix mot concret a un valor abstracte, aproximadament 'un desdeny bruscat, un miquel', com si diguéssim 'un ciri trencat, un broc o estarloc romput'.¹

En el fons, doncs, es tracta de dues adaptacions del mot italià de Boccaccio *bronco* «grosso sterpo, tronco ramoso e ispido» (altrament d'ús no general en italià, però allí sens dubte autòcton), veg. Ang. Prati, s. v. Val a dir, que N. Franch pogué fundar-se en algun mot local realment català; car si avui no em consta exactament aquest dins mateix del nostre domini lingüístic, sí que es troba en valls arran de la nostra frontera lingüística i fins hi ha quelcom de bastant aff dins d'aquesta.

En gascó, començant per la Vall d'Aran, tenim el mot ben arrelat i ni més ni menys amb el matís que li guarda Franch: *un bronc* (pron. *üm brúnk*), en els quatre caps de la vall, i definit pels meus millors informants «branc sec que no produeix, o que s'hagi partit pel mig i quedat més curt» (Gessa), «branc que és trencat i que li han deixat *et bronc*» (Canejan), «tros que queda d'una branca tallada d'un arbust o mata» (Vila), «branc gros i rebregat» (Bossost, 1933-34). Continua en les valls gascones immediates: Llixon *brounc* «tronchon de branche tenant à la tige» (RLR XLVI, 360), gc. *brounc* «noeud du bois, aspérité, saillie, en Gascogne» (TdF), «ins en Tarn cazon, *de broncs en broncs*, / cazon belencs, rocas e rancs» (rimant amb *adoncs*) en la Hist. de *Sta. Enimia* (que és més aviat llgd. que gascona); *bronc* en G. Riquier, i en un altre trobador tardà «âpreté, grossièreté» (PSW I, 168; Rayn. II, 262).

També a-arag.: no sols *bronco* 'grop de la fusta' (Borao) sinó que jo mateix vaig sentir a Echo *bruncos* 'brocs, nusos, en un tronc d'arbre' = «este tronco de árbol ha saliu pleno de bruncos» (oposat a *dreito*); i Bergmann recollí *bronco* 'grop' («Verdickung am Holz») a Fago (*Hocharagon-Navarra*, p. 25). Cf. Rohlfs, *Le Gascon*, § 251. Completament aquesta enumeració amb algunes avançades més llunyanes: prov. valdès *brounca* 'llenya seca que salta com vidre' (a Roaschia, FEW I, 564a), Bierzo *broncudo* «(madera) que presenta mala hebra para ser labrada» (GREy), i sd. *bruncu* «sterpo» i 'cim de muntanya' (MLWagner, *ARom.* xv, 240). Al capdavant, donat l'isolament del mot a Sardenya no descartem la idea que hi vagi ser portat des de Catalunya o des de la costa de Lígúria.